

3. Фицула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр "Академія", 2002. – 528 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінв: ВТФ "Перун", 2001. – 1440 с.
5. Короткий термінологічний словник з педагогіки / укладач С.Г. Мельничук. – Кіровоград, 2004. – 34 с.

М. В. Ткач, І. О. Баранцова
м. Мелітополь, Україна

КОМУНІКАТИВНА СПРЯМОВАНІСТЬ ДИСЦИПЛІН МОВНОГО ЦИКЛУ ТА ЇХ ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ У ФОРМУВАННІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ

Соціально-економічні та культурні перетворення, що відбуваються в Україні, істотно вплинули на розширення функцій іноземної мови як навчальної дисципліни. Зумовлено це багатьма чинниками, у тому числі потребою у фахівцях, що володіють іноземною мовою як засобом спілкування. У свою чергу це впливає на зміну й уточнення цілей навчання іноземної мови у вищій школі.

Є. М. Верещагін справедливо зауважує [4], що сучасне навчання повинно бути не просто процесом передачі та накопичення знань, а й процесом розвитку тих, хто навчається. Основна мета освіти – це розвиток мислення.

Іноземна мова вносить свій вклад у вирішення цієї проблеми. Через комунікативну мету досягаються завдання виховання, освіти та розвитку студентів, а це і є, за Є. М. Верещагіним, усебічний розвиток особистості.

Оволодіння іноземною мовою передусім пов'язано з оволодінням іншомовною культурою. Це передбачає не лише засвоєння культурологічних знань (фактів культури), а й формування здатності та готовності розуміти ментальність носіїв мови, що вивчається, а також своїх національних особливостей. У зв'язку з цим доречно навести висловлювання Л. Буевої: «Людина полікультурна, якщо навіть вона виховувалася... в певному типі культури, несвідомо розділяє її нормативи та цінності. Вона відкрита не лише готовим форматам культури свого суспільства, але й минулому... Людина може здійснювати вчинки та визначати свій життєвий шлях не лише адаптуючись до готових умов, наслідуючи їхні норми й традиції, а й організовуючи життя згідно з обраними цінностями та виробленими переконаннями, спираючись не лише на свій, але й на чужий досвід» [3].

Як бачимо, система освіти та її зміст не можуть бути однозначними адаптивними, в них має бути «запас свободи», що створюється полікультурністю та внутрішньою динамікою освоєння якомога більшого культурного простору як умови розширення можливостей виживання. Обрання іншомовної культури як мети навчання зумовлює необхідність створення нової педагогічної системи.

здатної забезпечити досягнення цієї мети найбільш ефективним і раціональним шляхом.

Проведений нами аналіз науково-методичної літератури з реалізації принципу культурологічної спрямованості змісту дисциплін гуманітарного циклу для різних спеціальностей, які освоюються студентами ВНЗ, показав, що провідною функцією всіх без винятку мовних дисциплін є комунікативна, оскільки мова служить засобом спілкування та засвоєння знань.

Отже, у вітчизняній освітній практиці навчання іноземної мови здійснюється з урахуванням її комунікативної спрямованості з опором на професійну значущість змісту. Така спрямованість навчання забезпечує як загальнокультурний, так і професійний розвиток особистості, оскільки різні мови широко застосовуються у сфері професійного спілкування.

Аналіз сучасного зарубіжного досвіду викладання дисциплін мовного циклу [6; 7 та ін.] свідчить, що й у системі освіти західноєвропейських держав питання мовної підготовки фахівця середньої та вищої ланки має первинне значення. Більше того, Радою Європи запропонований комплекс спеціальних освітніх програм «Лінгва», згідно з якими різні категорії населення опановують європейські мови. Крім того, учені зарубіжжя здійснюють спільний пошук інноваційних методик навчання іноземних мов і обмін уже апробованими на міждержавному рівні.

Для посилення комунікативної спрямованості мов, що вивчаються, використовуються різноманітні форми діяльності з урахуванням міждисциплінарних зв'язків, що сприяє поглибленню змісту дисциплін гуманітарного циклу. Аналіз зарубіжних досліджень показує, що цілі закінчення навчання не можуть бути атестовані ті студенти, які не володіють іноземною мовою. Такі студенти, з одного боку, не володіють мовою як засобом загальної культури, а з іншого – як засобом професійної культури. Абсолютно очевидно, що перше зумовлює друге, бо якщо студенти не знають мови, то це природно перешкоджає оволодінню професією.

Таким чином, у зарубіжній освітній практиці оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування одночасно є умовою успішної життєдіяльності та професійної діяльності.

Щодо вітчизняної вищої школи, то оволодіння студентами основами іншомовного спілкування передбачає досягнення ними визначеного рівня комунікативної компетенції, під якою ми разом з І. Л. Бім [2, С. 8-51] розуміємо здатність і готовність здійснювати іншомовне спілкування.

На нашу думку, комунікативна компетенція – це оволодіння іншомовним спілкуванням в єдності всіх його функцій: інформаційної, регулятивної, емоційно-оцінної (ціннісно-орієнтаційної) і етикетної (діяльсної). У ході реалізації цих функцій виконуються певні комунікативні завдання та виявляються основні комунікативні уміння.

Щоб реалізувати названі функції спілкування засобами іноземної мови, необхідно навчитися застосовувати їх у різних видах мовної діяльності, знати

особливості мовної та немовної поведінки в соціокультурному контексті країни, мова якої вивчається.

Таким чином, іншомовне спілкування – це процес багатошаровий, багатоаспектний, а комунікативна компетенція є результатом навчання.

Як зазначає І. Л. Бім [1], формування всіх складників комунікативної компетенції відбувається у взаємозв'язку й забезпечує: 1) розвиток комунікативних умінь; 2) розвиток загальних і спеціальних навчальних умінь (працювати з навчальною книгою, науковою та довідковою літературою, використовувати переклад); 3) розвиток компенсаторних умінь (уміння при дефіциті мовних засобів виходити зі скрутного становища, наприклад, за рахунок використання синонімів); 4) виховання студентів шляхом формування особистісного ставлення до культури, що вивчається, і процесу оволодіння цією культурою, що передбачає формування в них системи моральних цінностей; оцінно-емоційного сприйняття світу; позитивного ставлення до іноземної мови як до культури народу, що розмовляє цією мовою; взаєморозуміння, толерантності; розуміння важливості вивчення іноземної мови та потреби користуватися мовою як засобом спілкування в умовах входження нашої країни у світове співтовариство; 5) розвиток студентів у процесі освоєння ними досвіду творчої, пошукової діяльності, усвідомлення явищ як своєї, так і іншої дійсності, їх спільності та відмінності, що передбачає формування в студентів механізму мовної здогадки та уміння переносити знання й навички в нову ситуацію на основі здійснення широкого спектру проблемно-пошукової діяльності; вироблення мовних, інтелектуальних і пізнавальних здібностей; ціннісних орієнтацій, почуттів і емоцій; здатності й готовності вступати в іншомовне спілкування, потреби в подальшій самоосвіті з іноземної мови; 6) навчання засобами іноземної мови, яке передбачає розуміння особливостей свого мислення; зіставлення мови, що вивчається, з рідною, усвідомлення особливостей кожної мови; знання культури, історії, реалій і традицій країни, мова якої вивчається; уявлення про внесок національних культур (власної та іншої) у розвиток загальнолюдської культури, про роль рідної мови та культури в дзеркалі культури іншого народу, залучення студентів до діалогу культур.

Як бачимо, комунікативна компетенція є багатофакторне, інтеграційне ціле, яке можна розглядати на різних рівнях. Рівневий підхід до розгляду комунікативної компетенції є нині досить поширеним у педагогічній і методичній літературі. Проте серед дослідників дотепер немає єдиної думки щодо кількості цих рівнів.

Ми дотримуємося погляду, згідно з яким виділяється шість рівнів комунікативної компетенції: низький; середній; достатній; високий; професійно достатній; високий, що наближається до комунікативної компетенції носія мови. Перші три рівні комунікативної компетенції можуть бути досягнуті в школах загального типу при адекватній організації навчання. Четвертий рівень може бути досягнутий у школах із поглибленим вивченням іноземної мови або в лінгвістичних гімназіях. П'ятий рівень співвідноситься більшою мірою з

навчанням у немовних ВНЗ, а шостий рівень – із навчанням у мовних ВНЗ і підготовкою фахівців у галузі іноземної мови – педагогів, перекладачів.

Таким чином, курс іноземної мови, що вивчається студентами, має комунікативно-орієнтовану спрямованість. Його завдання визначаються комунікативними та пізнавальними потребами студентів, а загальна мета курсу – придбання загальної, комунікативної та професійної компетенції. Загальна компетенція повинна стимулювати інтелектуальний і емоційний розвиток особистості; оволодіння визначеними когнітивними прийомами, що дають змогу реалізовувати пізнавальну та комунікативну діяльність; розвиток індивідуальних психологічних особливостей, здатності до соціальної взаємодії; формування загальнонавчальних і компенсаційних умінь, умінь постійного самовдосконалення. Комунікативна компетенція пов'язана з формуванням лінгвістичного, соціокультурного та прагматичного компонентів. У зв'язку з цим особливого значення набуває вміння співвідносити мовні засоби з конкретними сферами, ситуаціями та завданнями спілкування.

На основі сказаного вище доходимо висновку, що навчання іноземної мови як універсального засобу спілкування передбачає знання мови як функціональної системи, тобто системи мовних одиниць в їхньому «робочому стані», в діяльності [5], а, отже, й знання принципів і механізмів формування їхніх значень у висловлюванні для вираження певного змісту. Це свідчить про провідну роль комунікативно орієнтованих методів у загальному процесі викладання іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим И. Л. Методика обучения иностранным языкам как наука и проблема школьного учебника. – М.: Просвещение, 1977. – 288 с.
2. Бим И. Л. Цели обучения иностранному языку в рамках базового курса // Иностранные языки в школе. – 1996. – №1. – С. 45-51.
3. Буева Л. П. Человек, культура и образование в кризисном социуме // Alma mater. – 1997. – № 4. – С. 11-17.
4. Верещагин Е.М. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – М.: Русский язык, 1990. – 277 с.
5. Леонтьев А. А. Педагогическое общение. – М.: Знание, 1979. – 65 с.
6. Byrn D. Communication Games. – London: The British Council, 1978. – P. 68.
7. Glenn A. D. Using Role-Play Activities to Teach Problem Solving // Simulation and Games. – 1982. – № 2. – P. 199-223.

Т. І. Харченко, Н. Є. Мілько
м. Мелітополь, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Розвиток інформаційного суспільства був і залишається пріоритетним напрямом державної політики розвинених країн. В умовах високої швидкості